ख) i) 'अतः प्राप्तस्य प्रतिषेधोऽयम्।'—कुत्र कस्य प्राप्तेराशङ्का विद्यते? केन प्रकारेण च प्राप्तस्य प्रतिषेधो भवेदिति मनुभाष्यानुसारं विचार्यताम्। 1+3

ii) कीदृशैः प्रकारैः नृणामन्तर्गतभावोः बुध्यते? 2

ग) i) प्रनष्टस्वामिकं रिक्थमित्यस्यार्थः मनुभाष्यानुसारं लिख्यताम् कियत्कालपर्यन्तं प्रनष्टस्वामिकं रिक्थं बालदायादिकं रिक्थं च राजा निधापयेत्? कदा च नृपतिर्हरेत्? 1+1.5+1.5

ii) प्रनष्टस्वामिकरिक्थविषये 'ममेदमिति' यः सत्येन प्रमाणेन ज्ञापयेत् तस्य को भागः? राज्ञश्च कीदृशो भागो निर्दिष्टः? 1+1

घ) i) प्रतिभूरित्यस्यार्थो निरूप्यताम्। कुत्र प्रतिभूर्ग्राह्यः? तस्यासम्भवे किं कर्तव्यम्? 1+1+1

ii) साक्ष्ये दुष्टस्य लिङ्गानि याज्ञवल्क्यसंहितानुसारं लेख्यानि। 3

ङ) i) सपणविवादविधिरालोच्यताम्। 3

ii) राजा कीदृशान् व्यवहारान् निवर्तयेत्? कीदृशो व्यवहरश्च न सिद्धति? 1.5+1.5

Ex/SANS/PG/3.5D/2023

MASTER OF ARTS EXAMINATION, 2023

(2nd Year, 3rd Semester)

SANSKRIT

COURSE – XV / D

[Basic Concept of Judiciary in Ancient India]

Time : Two hours Full Marks : 30

The figures in the margin indicate full marks.

१। सुरगिरा देवनागर्या लिप्या च निम्नोक्तानां वचनानां याथार्थ्यं निरूप्यताम्। 1×6=6

क) राजा केन प्रकारेण कार्यदर्शनमारभेत?

ख) 'यत्र धर्मो ह्यधर्मेण ...' अत्र धर्म-इत्यस्य कोऽर्थः? मनुभाष्यानुसारं लिख्यताम्।

ग) 'निधानस्य संख्ययाल्पीयसीं कलाम्।'-अत्र निधानस्यल्पीयसीं कलामित्यनेन किं ज्ञापितम्?

घ) 'विधवा' इति पदस्यार्थो मेधातिथिमतानुसारं लेखनीयः।

ङ) 'श्रेणयः' इत्यस्यार्थो मिताक्षरायां किमुच्यते?

च) को नाम अभियोगः? मिथ्याभियोगे कीदृशो दण्डो विहितः?

छ) उपनिक्षेपस्यार्थो मिताक्षरानुसारं लिख्यताम्।

ज) कस्मिन् आगमे किमपि बलं नास्ति?

२। निम्नोक्तानां **चत्वारः** प्रश्नाः समाधेयाः। 6×4

क) 'सभा वा न प्रवेष्टव्या'—सभाप्रवेशनिषेधेनात्र किं ज्ञापितम्? किमर्थं सभायां सभासदः **हता** भवन्तीति निन्द्यन्ते? तत्र तत्त्वस्यानुद्धारश्च के कीदृशाः पापभागिनो भवितुमर्हन्तीति मनुसंहितायां निर्दिश्यते? 2+2+2